

La història que ens han usurpat

Autor: Isabel-Clara Simó

Data de publicació: 15-01-2020

Pròleg de la recentment desapareguda escriptora Isabel-Clara Simó (Premi d'Honor de les Lletres Catalanes) al llibre d'En Jordi Bilbeny «La Descoberta Catalana d'Amèrica. Una reflexió sobre la manipulació de la Història», publicat per Edicions Gargot, de Granollers, al 1999, ara farà just 21 anys. Serveixi d'homenatge a la seva intel·ligència, valentia i compromís amb la veritat i la llibertat del nostre país. I serveixi alhora d'homenatge a tots els qui s'atreveixen a pensar i publicar més enllà del discurs oficial i dels seus tentacles esterilitzadors.

Hi ha dues autèntiques plagues en la història del pensament, la investigació i la ciència: per una banda tenim una legió d'il·luminats, de gent que miren la realitat amb "un excés de meravella" ?en paraules d'Umberto Eco? i que creuen haver descobert secrets importantíssims gràcies a la seva sagacitat; el mètode que empra aquesta gent consisteix a posar la conclusió davant de les premisses, i no com a hipòtesi de treball, sinó com a veritat axiomàtica. Podem seguir els seus raonaments en múltiples publicacions, i sempre funciona de la mateixa manera. Per exemple: donat que no podem estar sols a l'univers, per tant hi ha extraterrestres... Funciona sempre en aquella maniobra de posar com a premissa el que volem demostrar. O bé, donat que l'univers tot és u, el de baix i el dalt són semblants i hi ha harmonia celestial... Són persones que compten amb moltíssims seguidors i que, afortunadament, la universitat deixa sempre fora.

Per una altra banda, hi ha l'investigador que ha interioritzat el que va aprendre a l'escola amb una tal força que mai no es molesta a anar a les fonts, sinó que segueix el fil a partir del que hi va aprendre; aquesta mena de persones solen proliferar en ciències humanes, perquè en ciències experimentals fóra impossible que sobrevisquessin.

Les dues són actituds místiques, arrelades en la fe i no en proves materials ni en la força dels arguments; els primers són uns il·luminats; els segons uns crèduls.

Jo no sóc historiadora, però he mantingut tota la vida una desconfiança en la fe cega i una confiança en la raó. Després d'haver llegit aquest llibre que teniu a les mans, d'En Jordi Bilbeny, i la seva anterior obra Brevíssima relació de la destrucció de la història, de la qual aquesta és una ampliació, tinc el més absolut convenciment que En Bilbeny no pertany a la raça dels il·luminats ni, òbviament, a la dels crèduls. En primer lloc, per la metodologia que hi empra i, en segon lloc, per la impressionant allau de proves materials i de raonaments coherents que hi aporta.

La tesi d'En Bilbeny ja és prou coneguda: En Colom era català, la sortida de l'expedició americana va ser el port de Pals i la gesta va ser patrocinada pel Regne d'Aragó i no pel de Castella. D'entrada ja m'imagino el refús inicial de molts lectors: no ens han ensenyat això a l'escola; no hi ha mitologia en voga sobre el tema (com les famoses joies de la reina Isabel de Castella, que tothom sap, fins i tot els qui no som historiadors, que és pura llegenda). Per als qui no practiquin el refús sistemàtic, però siguin de natura escèptica, jo m'imagino que es diran que l'excés de patriotisme cega l'autor o que ¿com una cosa d'aquesta envergadura no "s'ha sabut mai"? Confesso formar part d'aquest segon grup, entre d'altres raons perquè, que En Colom fos català no em provoca cap entusiasme inicial. Els meus avantpassats, sens dubte, foren gent estupenda en uns casos, gent mediocre en d'altres i autèntics caps de suro o malvats en d'altres. Aproximadament com els de tothom. No em sento ni millor ni pitjor catalana en saber que en tal o na tal eren catalans, com no em mortifica saber que en tal o na tal foren menyspreables criminals. Ara bé, hi ha una cosa que sí que em preocupa: l'autoria d'uns fets i els drets que se'n deriven, i no per orgull patriòtic, sinó pel legítim usdefruit de la meva pròpia història. Vull dir: m'estimo més la veritat que les medalles.

Amb aquest estat d'ànim, entre la simpatia i l'escepticisme, he llegit aquests dos llibres d'En Bilbeny. Les dades hi van apareixent: unes, clares; d'altres, claríssimes; d'altres, dubtoses com el mateix autor ens diu. ¿Com podia passar l'expedició d'En Colom per les Columnes d'Hèrcules si va salpar de Palos de Moguer? ¿Com és possible que aquesta simpàtica ciutat andalusa no tingui ni hagi tingut mai port de mar (recentment, un petit port fluvial), ni s'ha descobert que estigués mai fortificada? a tots els gravats, la vila de què partí En Colom és una vila fortificada?? ¿Com és que hi ha no sols documents a dojo, sinó proves gràfiques que els mariners portaven barretina? ¿Com és que a tots els mapes de l'època que es conserven hi apareixen les quatre barres (o tres com era en ús)? ¿Com és que les monedes i els càrrecs eren catalans? ¿Com és que, sense cap mena de dubte, Bartolomé de las Casas és una traducció barroera de Bartomeu de Casaus? ¿Com és que els més conspicus investigadors, de solvència acreditada, no han pogut treure l'aigua clara de la relació de mariners de l'expedició sense trobar-hi flagrants contradiccions i retocs nombrosíssims? ¿Com és que En Cristòfor Despuig, a los Los Col·loquis de la Insigne Ciutat de Tortosa (escrita vers el 1557) escriví: [La Descoberta d'Amèrica la començà En Colom] ab pròspera fortuna del mateix rey don Fernando de Aragó, per manament y ordre del qual se comensà, se ha de atribuir no gens a castellans"?

Aquestes són només algunes de les preguntes que es fa l'autor i que es fa el lector tot seguint-lo. No endebades En Bilbeny s'ha passat deu anys de recerca, meticulosa, acuradíssima. Les respostes, però, no les ha trobades ningú; només el refús sistemàtic i la negativa a voler-ne parlar.

Que la història l'escriuen els vencedors és ben sabut; que els bons investigadors han de saber recercar per sota de la versió oficial dels fets, també; i gràcies podem donar-los per la seva paciència exemplar que ha destruït tants mites. Quan, més de cinc segles abans de Crist, naixia la més gran revolució de la història a Grècia, aquella que els manuals anomenen el pas del mite al logos, s'estaven posant les bases de tota la cultura moderna: el pensament mític donava pas al pensament racional i així ha estat possible la ciència, totes les ciències. Que avui algú es negui a llegir, escoltar o seguir uns raonaments sòlids i unes dades sòlides, em sembla un mal servei a la causa de la història. I ho dic perquè m'ha semblat veure un rebuig general a la tesi d'En Bilbeny, com si la tradició fos incontestable, i això és justament el que ha d'evitar qualsevol [investigador] seriós.

Potser, és cert, En Bilbeny carrega les tintes, emocionalment, en la seva justa denúncia? i això el fa molt més atractiu a l'hora de llegir-lo? i aquest to causi inquietud en els rengles de l'academicisme històric, però gent acostumada a cercar la veritat en paperots ditiràmics de tots els cronistes de tots els regnes, haurien d'estar entrenats a cercar la veritat, sigui poc proclamada amb entusiasme o amb fredor.

No: no sóc historiadora, i la meva opinió sobre fets històrics és perfectament menystenible, però hi ha unes preguntes formulades amb bases sòlides. Una de dues: o les respostes que dona En Bilbeny no són encertades o sí que ho són. I si estem davant del primer cas, quines són, doncs, les respostes? Diferent seria que a aquesta tesi s'hi oposés una contratesi o una antítesi; el mal és, però, que aquestes preguntes no han trobat resposta. La sospita no prové sols d'En Bilbeny sinó de moltes altres veus que s'han cansat de formular-les: les hem de menystenir? ¿Hem de tancar els ulls i repetir les mateixes coses que ens feren aprendre a l'escola sense ni una sola mirada crítica?

Ja he dit que no em preocupa la vanitat patriòtica: la gesta d'Amèrica és massa trista i massa destructiva per sentir aquesta temptació. El relat d'En Bartomeu de Casaus a la Història de les Índies i, especialment, a la Brevíssima Relació

de la Destrucció de les Índies ens ho confirmen amargament. Però que hi hagi hagut manipulació i una manipulació contra els catalans i, per tant, una usurpació, em sembla absolutament revoltant. El mateix Cristòfor Despuig retreu als Col·loquis, a En Pero Mexía, que posi "lo regne de Nàpols sota lo domini i corona de Castella, essent com és tan clarament de la Corona d'Aragó, que los minyons no u ignoren". I diu més endavant: "Si en lo clar posen dupte, què faran en lo no clar!".

Ah!, per cert: que En Colom fos genovès, segons sempre s'ha dit, ve de l'hàbit següent: la paraula "genovès" s'emprava a Castella per designar col·lectivament els estrangers; i els catalans tenien tracte d'estrangers en terres de Castella... Malentesos com aquests són abundants en la historiografia, tothom ho sap, i alguns han provocat errors en la investigació que han durat segles i tot.

Però potser això és discutible. Ara: Palos de Moguer no tenia port de mar; ni En Colom va poder anar a peu des de Palos a Barcelona en només tres dies, on el va rebre el rei. I En Colom i els mariners portaven barretina, sense cap dubte, i aquest barret era absolutament desconegut a Castella i Andalusia.

Si més no, pensem-hi.: pensar no fa cap mal.

La veritat ens farà lliures, diuen els Evangelis.

Isabel-Clara Simó

[abril del 1999]